

Bağlama Özgü Bilgece Muhakeme Ölçeği (BMÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Hüseyin Zahid Cambaz¹, Emine Zehra Kasap², Gülten Ünal³

Cambaz, H. Z., Kasap, E. Z. ve Ünal, G. (2024). Bağlama Özgü Bilgece Muhakeme Ölçeği (BMÖ) Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Nesne*, 12(34), 477-496. DOI: 10.7816/nesne-12-34-02

Anahtar kelimeler
bilgelik, bilgece muhakeme, güvenirlik, geçerlik, BMÖ

Keywords
wisdom, wise reasoning, validity, reliability, SWIS

Öz

Psikoloji literatüründe bilgelik, farklı yaklaşımlara sahip kuramsal modellerle incelenmektedir. Bu modellerden biri, bilgeliği bilişsel değişkenler üzerinden muhakeme becerisi olarak kavramsallaştıran Bilgece Muhakeme Modeli, diğeri ise bilgeliği duygu düzenlemenin de dahil olduğu psikolojik kaynakların öngördüğü bir beceri olarak tanımlayan MORE Yaşam Deneyimi Modelidir. Bu çalışmanın amacı, Bağlama Özgü Bilgece Muhakeme Ölçeğinin (BMÖ) MORE Yaşam Deneyimi Modeli maddeleriyle zenginleştirilerek Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Çalışmaya çoğunluğu üniversite öğrencisi olan, 18-30 yaş aralığında 307 (47 erkek) katılımcı dahil edilmiştir. SWIS'in 21 maddeli ve 5 faktörlü orijinal havuzuna 26 madde ve 3 faktör eklenerek 47 maddeli, 8 faktörlü bir havuz oluşturulmuştur. Orijinal ölçek yapısı ve havuz karşılaştırmalı olarak doğrulayıcı faktör analizi ve geçerlik ve güvenirlik analizleriyle incelenmiştir. Orijinal ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri 23 maddeli, 6 faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. Nihai ölçekte BMÖ'nün 15 maddesi ve tüm faktörleri korunmuştur. Ayrıca, 23 maddelik nihai ölçek, üniversite öğrencilerinden oluşan 183 (28 erkek) kişilik ikinci bir örneklem grubunda test edilmiştir. Bulgular, BMÖ'nün bilgeliği bilişsel yaklaşımla test eden maddeleri ile MORE Yaşam Modeli'nin duygusal becerileri ölçen maddeleri birleştğinde, orijinal modele kıyasla daha güvenir ve geçerli olduğunu göstermiştir. Çalışmanın bulguları, Türkiye'de bilgeliğin algılanışına dair tartışmalara kuramsal çerçevede katkı sağlamaktadır.

Situated Wise Reasoning Scale (SWIS-TR): Validity and Reliability Study of the Turkish Version

Abstract

In the psychology literature, wisdom is examined through theoretical models with diverse approaches. One of these models, the Situated Wise Reasoning Model (SWIS), conceptualizes wisdom as a reasoning skill shaped by cognitive variables, while the MORE Life Experience Model defines wisdom as a skill influenced by psychological resources, including emotion regulation. The aim of this study is to adapt the Situated Wise Reasoning Scale (SWIS) into Turkish by enriching it with items from the MORE Life Experience Model and to evaluate its psychometric properties. The study involved 307 participants (47 men), mostly university students aged 18-30. The original 21-item, 5-factor SWIS pool was expanded by adding 26 items and 3 factors, creating a 47-item, 8-factor pool. The original scale structure and the expanded pool were comparatively assessed using confirmatory factor analysis and validity and reliability analyses. The original scale's analyses revealed a 23-item, 6-factor structure. In the final version, 15 items and all factors of the SWIS were retained. Additionally, the 23-item final scale was tested with a second sample of 183 university students (28 men). The findings indicated that integrating SWIS items assessing cognitive aspects of wisdom with MORE Life Experience Model items measuring emotional competencies produced a model that was more reliable and valid than the original. The study's findings provide theoretical contributions to discussions on how wisdom is perceived in Turkey.

Yazar Notu: Veri toplama sürecindeki yardımları için Prof. Dr. Cemşafak ÇUKUR'a, Dr. Öğr. Üyesi Nur Elibol PEKASLAN'a, Arş. Gör. Ece Ceren AKKAYA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer Erdoğan'a; ölçek çeviri süreçlerindeki yardımları için Dr. Öğr. Üyesi Emine İNAN'a, Dr. Öğr. Üyesi Yankı Süsen'e, Arş. Gör. Muhammet COŞKUN'a, Arş. Gör. Esat TOSUN'a, Arş. Gör. Özge Demirci'ye; süreçteki destekleri ve yorumları için Dr. Igor Grossmann'a ve Dr. Judith Glück'e teşekkürü borç biliriz.

Makale Bilgisi
Geliş tarihi: 3 Haziran 2024
Düzeltilme tarihi: 28 Ekim 2024
Kabul tarihi: 01 Aralık 2024

DOI: 10.7816/nesne-12-34-02

¹ Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, zahidcambaz(at)gmail.com, ORCID: 0000-0003-0583-5309

² Arş. Gör., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, eminezhrakasap(at)aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6886-3027

³ Dr. Öğr. Üyesi., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, gunal(at)aybu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1000-952X

Gündelik hayat, bireylerin karşılaştığı sosyal problemlerde uzlaşma gerektiren birçok ikileme doludur. Glück ve arkadaşlarının (2005) katılımcılara sorduğu 'Yaşamınızda bilgece düşündüğünüz, konuştuğunuz ve davrandığınız durumlar nelerdir?' sorusuna verilen yanıtlarda zorlu, karmaşık ve belirsizliklerle dolu yaşam olaylarının sıralandığı gözlemlenmiştir. Örneğin, partneriyle yaşadığı çatışmaların çocuklarıyla ilişkisini tehlikeye attığını gözlemleyen bir eş, iş ortamında iletişim eksikliği nedeniyle başkasının sorumluluğunu üstlenmek zorunda kalan bir çalışan, çocuklarının farklı beklentilerini dengelemekte zorlanan bir ebeveyn veya en sevdiği arkadaşının bir başkasına zorbalık yaptığına şahit olan bir öğrencinin bu zorlukları çözmesinde bilgece muhakeme önemli rol oynar. Bu zorlu yaşam olayları üzerine yapılan muhakeme, bir diğer deyişle üzerine yöneltilen mercek, kişilerin psikolojik iyi oluşunu ve kişilerarası sosyal bağları yakından ilgilendirmektedir (örn., Peetz ve Grossmann, 2020).

Türkiye’de bilgelik, geleneksel kültürün önemli düşünürlerinin atflarında yer almış ve ne ölçüde pratik edildiği bilinmese de geniş halk kesimlerinde yankı bulmuş bir kavramdır (Bars, 2018; Özdemir, 2010). Birçok araştırma kültürel öğelerin bilgeliğin tanımını etkilediğini ortaya koymuştur. Örneğin, Japonya kültüründe bilgelik örtük olarak, muhakeme becerisi veya zekayla ilişkili olmaktan ziyade “deneyime bağlı” gelişen bir beceri olarak görülmüştür (Takayama, 2002). Başka bir örnekte, Amerikalı ve Avusturyalı katılımcılar, bilgeliği “deneyimli” ve “bilgin” olmakla daha çok ilişkilendirirken, Hindistanlı ve Japonlu katılımcılar bilgeliği “ölçülü”, “yaşı geçkin”, ve “deneyimli” olmakla ilişkilendirmiştir (Takahashi ve Bordia, 2000). İranlı çocuklar (6-12 yaş aralığındaki) Avusturyalı çocuklara kıyasla bilgeliği “sosyal ve dini normlara bağlılık” ile ilişkilendirmiş ve ilgili bilişsel özellikleri daha az vurgulamışlardır (Asadi ve ark., 2019).

Ancak ilgili psikoloji alanyazınında önemli bir kavram olmasına karşın, bilgeliğe ilişkin kuramsal modelleri Türkiye ortamında test eden sınırlı sayıda çalışma mevcuttur (örn., Borhan, 2017; Cambaz ve Ünal, 2024). Dolayısıyla mevcut çalışmanın amacı, bilgeliği kişilerarası çatışmalar üzerine muhakeme biçimi olarak tanımlayan Bilgece Muhakeme Ölçeğinin (Brienza ve ark., 2018) Türkiye’den bir örneklemede ne ölçüde geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu sınamaktır. Aşağıda, önce alanyazında öncü olmuş bilgelik modelleri bilgeliğin kişisel ve kişilerarası iyilik haline katkılarına istinaden tanıtılmakta; ardından, mevcut çalışmada neden BMÖ’nün sınındığına ilişkin gerekçeler sunulmaktadır.

Bigeliğin Tanımı, Kuramsal Modelleri ve Ölçüm Yöntemleri

Gündelik yaşamda, bilgece düşünce ve davranış gerektiren olaylarla sık sık karşılaşırız. Bunlar arasında kişinin hayatıyla ilgili zor bir karar alması, ahlaki ikilem yaşaması, olumsuz bir olay, çatışma veya uzun vadeli zorlu bir durum içinde kendini bulması sıralanabilir (Glück ve Westrate, 2020). Bu olumsuz durumlara karşılık gelen bilgelik; doğru olanın izini tarafsız olarak sürmeyi, problemleri çözmeyi, başkalarını desteklemeyi, olaya dahil olan taraflar için faydayı artırmayı hedefler (Glück ve Westrate, 2020).

Psikoloji alanyazınında çalışıldığından bu yana bilgeliğe ilişkin birçok tanım, kuramsal model ve ilişkili ölçüm yöntemi geliştirilmiştir. Ancak kavramın karmaşık doğasından ötürü bazı araştırmacılar bilgeliği *kişilik özellikleriyle* açıklayan modeller geliştirmiş (Ardelt, 2003, 2019; Levenson ve ark., 2005), bazıları kişinin gelişimsel sürecinde yaşam deneyimleriyle şekillenen bir *beceri* olarak ele almış (Glück ve ark., 2019; Glück ve Bluck, 2013), bazıları ise bir *düşünüş biçimi* olarak kavramsallaştırmıştır (Baltes ve Staudinger, 2000; Grossmann, 2017).

Bunlardan bazılarına göre, deneyimlerden içgörü kazanmak ve bilgeliğin bilgisine ulaşmak için belirli kişilik özelliklerine sahip olmak gereklidir. Örneğin, Ardelt (2003)’in, Üç Boyutlu Bilgelik Modelinde bilişsel boyut, kişilerin çevrelerinde gelişen olayların ardındaki hakikati bilme arzusunu ifade eder. Daha somut bir

ifadeyle bu boyut, olayların nasıl geliştiğine dair tarafsız değerlendirme çabasının kişinin kendi ve başkalarıyla olan ilişkisine nasıl yansıdığını bilmektir. Yansıtıcı boyut; benmerkezcilikten sıyrılarak kişinin kendi yanlılık, zaaf veya sınırlılıklarının bilincinde olarak olaylara çeşitli açılardan bakma isteğini temsil eder. Son olarak, duygulanımsal boyut ise diğerlerine karşı beslenen sempati, ilgi ve şefkat olarak tanımlanmıştır.

Öz bildirim yoluyla bilgeliği ölçen Üç Boyutlu Bilgelik Ölçeğini kullanan çalışmalar bu ölçekten alınan yüksek skorların özerklik (*autonomy*), kişisel büyüme, öz kabul (*self-acceptance*), yaşam amacına sahip olma ve kişilerarası ahenkli sosyal bağlar kurma ile pozitif yönde, depresif semptomlarla ise anlamlı ve negatif yönde ilişkilendiğini ortaya koymuştur (Ardelt, 2003, 2011; Glück ve ark., 2013). Ancak, bu bulguların yanı sıra, öz bildirim yoluyla bilgeliği ölçen araçların sınırlılıkları vardır. Bunlardan en önemlisi, bilgeliğin performans ölçümleriyle öz bildirim ölçümleri arasındaki düşük korelasyonlardır (Glück ve ark., 2013). Benlik bilgilerini çarpıtmadan veya abartmadan tarafsız olarak işlemleyebilen katılımcılar, kendi sınırlarının farkında olmayan ve olumlu benlik illüzyonlarına sahip katılımcılara kıyasla kendilerini daha az bilge algılayabilirler. Bu paradoks, performans ölçümlerinde ilk grubun daha yüksek, ikinci grubun ise daha düşük skorlar almasıyla kendini belli eder (örn., Cambaz ve Ünal, 2024). Bu nedenle araştırmacılar, bilgeliği ölçmenin daha farklı yollarına başvurmuşlardır.

Bigeliği gelişimsel bir perspektiften kavramsallaştıran kuramlara göre kritik yaşam olayları; kişilerin açıklık (*openness*), içsel değerlendirme (*self-reflection*) ve anlam üretme (*meaning making*) motivasyonlarına göre bilgece içgörü edinimine büyük ölçüde kapı aralar. Örneğin, bilgece düşünen insanlar, yaşam olayları üzerine içsel değerlendirme yaparak içgörü kazanmaya daha açıktırlar (Westrate ve Glück, 2017). Glück ve Bluck'un (2013; Glück ve ark., 2019) geliştirdiği MORE Yaşam Deneyimi Modeline göre, hayattaki dönüm noktaları bilgeliğin gelişimi için mihenk taşı gibidir. Dönüşüm gerektiren bu yaşam olaylarından bilgeliğin doğması için belirli psikolojik kaynaklara sahip olmak gerekli olduğunu savunulur. Bu kaynaklar sırasıyla (i) belirsizlikle başa çıkma becerisi, (ii) farklı bakış açılarına ve yeni deneyimlere açıklık, (iii) içsel değerlendirme ve (iv) duygulara hassasiyet ve duygu düzenlemedir. Bu model, katılımcıların zorlu yaşam olaylarını içeren otobiyografik anılarının yukarıda sıralanan kaynakları ne ölçüde içinde barındırdığını anlatsal analiz (*narrative analysis*) yoluyla analiz edilerek test etmiştir.

MORE Bilgelik Modeli, diğer bilgelik ölçümleriyle yüksek oranda ilişkili bulunmuştur. Ancak, katılımcıların spesifik olmaktan ziyade geniş kapsamlı, soyut yaşam olaylarından bahsetmeleri, bilgelik seviyelerine dair çıkarımları güçlendiren bir etmendir. Nitekim, aynı katılımcının iki farklı anlatısının (*narrative*) bilgelik puanları arasında düşük korelasyonlar bulunabilir (Glück ve Bluck, 2014). Bu durum da bilgece düşünce ve davranışı etkilediği düşünülen bağlamsal özellikleri hesaba katan ölçüm ve analiz yöntemlerinin avantajlarına dikkat çekmektedir. Grossman'ın Bilgece Muhakeme Modeli, yakın zamanda gerçekleşmiş spesifik yaşam olaylarının bilgece muhakemesini ölçen bir modeldir. Grossman ve arkadaşları (2016) bilgece düşünmenin, çatışılan durumun türüne ve kişinin içinde bulunduğu bağlama göre değişken olmasının kabulünden hareketle katılımcıların 9 gün boyunca günün en zorlayıcı çatışması üzerine ne ölçüde bilgece muhakeme ettiklerini ölçmüştür. Bulgular, kişilerin bilgeliğine dair güvenilir çıkarımlar yapmak için aynı katılımcının birden fazla duruma verdiği yanıtı değerlendirmek gerektiğini göstermiştir (Grossman ve ark., 2016).

Bigeliği bilişsel değişkenler üzerinden, bir düşünüş veya muhakeme biçimi olarak kavramsallaştıran Bilgece Muhakeme Modeline (Brienza ve ark., 2018) göre çatışılan durum üzerine yapılan bilgece muhakeme uzlaşma arama teması çerçevesinde birbiriyle ilintili altı bileşenden veya üstbilişsel kapasiteden oluşmaktadır. Bunlar, (i) kişinin çatışılan durumla ilgili bilgisinin sınırlılığının farkında olması, (ii) durumun pek çok şekilde sonuçlanabileceğini düşünmesi ve değişimi göz önünde bulundurması, (iii) duruma olayın dışında kalan

birinin bakış açısını alarak bakmaya çalışması, (iv) karşısındakinin bakış açısından durumu değerlendirmeye çabalaması, (v) çatışmayı çözüme kavuşturmanın önemini hatırlama tutması ve (vi) uzlaşma arayışında olması bileşenlerini içermektedir (Brienza ve ark., 2018). Özetle bu modele göre, bilgece düşünme olaylara uzlaşmacı bir pencereden bakma becerisini, bir diğer deyişle, çatışmaya yol açan olayı çözümlenmede kişinin kendine ve ötekine hizmet eden yöntemler arasında bir denge kurabilmesini gerektirir.

Bilgece Muhakeme Ölçeğinden alınan puanların bireyin bilinçli farkındalık (*mindfulness*) düzeyiyle ve etkili duygu düzenleme becerilerinden alınan puanlarla pozitif yönde ilişkisi vardır (Brienza ve ark., 2018). Yakın gelecekte gerçekleşmesi beklenen bir çatışma durumunu gerçekleştirmeden önce çatışmanın nasıl gelişeceğini tasavvur edip bilgece çözmesi beklenen katılımcılar, çatışma gerçekleştikten sonra yaşadıkları kişiye daha olumlu hisler ve daha çok yakınlık beslediklerini raporlamışlardır (Peetz ve Grossman, 2020). Bununla birlikte, kişinin olumsuz deneyimlerine bilgece yaklaşması karma duygular deneyimleme (*emotional complexity*), daha çok olumlu duygu hissetme ve çatışılan kişinin hatalarına karşı daha affedici olmakla ilişkilidir (Grossmann ve ark., 2016; Peetz ve Grossmann, 2020). Bilgece muhakeme, dış gruplara daha olumlu hisler beslemeyi ve orta yolcu tutumlar geliştirme eğilimini de artırmıştır (Brienza ve ark., 2021).

Grossman'ın Bilgece Muhakemesi, Ölçek Boyutları ve Yapı Geçerliliği

Bilgelik, psikoloji literatüründe çalışılmaya başlandığında sabit ve bireysel özellik olarak kavramsallaştırılmıştır. Oysa, güncel çalışmalar bilgeliğin sabit bir kişilik özelliği olmasından ziyade aynı bireyin çeşitli ortamlarda ve karşılaşılan durumlarda değişen düzeylerde bilgece muhakeme ettiğini göstermiştir (Santos ve ark., 2017). Nitekim, aynı katılımcıdan toplanan zorlu yaşam olaylarını içeren otobiyografik anıların dahi ne ölçüde bilgece çözümlendiği değişim göstermektedir (Glück ve ark., 2019). Bilgelik çalışmaları, bazı durumsal değişkenlerin kendi odaklı düşünmeyi potansiyel olarak artırdığını, kendi odaklı düşünmenin de bilgece muhakemeyi güçleştirdiğini göstermiştir (örn., Grossmann ve Kross, 2014). Benzer şekilde, kültürel perspektiften ele alındığında da bireylerin psikolojik süreçlerinin buldukları kültürde yaygın olan inançlardan, yönelimlerden ve beklentilerden bağımsız olmadığı birçok kez ortaya konmuştur (örn., Asadi ve ark., 2019).

Bireylerin varsayımsal problemler hakkında bilge davranmakla ilgili bilgileri olabilir, ancak bu bilgileri kendi çatışmaları üzerine düşünürken kullanamayabilirler (Ardelt, 2004). Kişiler bir olay üzerine psikolojik mesafe alıp düşündüğünde, bir diğer deyişle, kendi merkezlerinin dışına çıkıp olaya farklı açılardan baktıklarında bilgece muhakeme artar. “Terzi kendi söküğünü dikemez” deyişimiyle de açıklanabileceği gibi, kişilerin kendi çatışmalarına kıyasla başkalarının çatışmalarına verdiği tavsiyeler daha bilgecedir (Grossmann ve Kross, 2014). Benzer şekilde, bir sorun üzerine coğrafi olarak uzak mesafeden düşünmek de bilgece muhakemeyi artırmıştır (Kross ve Grossmann, 2012). Bunun nedeni olarak kişisel yaşam olaylarındaki duygusal uyarılmışlığın yoğun olmasının ve kendine odağın artmasının bilgece muhakeme için gerekli motivasyonu ve kapasiteyi zayıflattığı öne sürülmektedir (Glück ve Westrate, 2022). Bu nedenle, katılımcılardan başka insanların başına gelen varsayımsal ikilemler üzerine düşüncelerini bekleyen ve bağlamdan kopuk performans ölçümleri ile kendi başlarından geçen somut olayları değerlendirmelerini bekleyen ve belirli bir bağlam içeren bilgece muhakeme ölçümlerinden alınan skorlar arasında düşük ilişki görülür (örn., Cambaz, 2023). Yani, katılımcılara varsayımsal bir olay karşısında *ne yapılmalı* sorusu değil, yaşadıkları çatışma karşısında *ne yaptıkları* sorulduğunda gerçeğe daha yakın bir ölçüme yaklaşılabilir (Glück, 2013).

Bilgeliğin performans ölçümleri daha az sosyal istenirlik barındırır, ancak uygulaması daha çok kaynak gerektirir (Cambaz, 2023). Bunun yanında, öz-bildirim ölçümleri uygulaması kolay olmanın yanında

sosyal istenirlik, atıf yanlılığı, izlenim yönetimi gibi kendine yontucu yanlılıkları daha çok içerebilmektedir (Brienza ve ark., 2018). Bağlama Özgü Bilgece Muhakeme Ölçeği (BMÖ), bireyin kendi yaşamındaki zorlayıcı durumları, özellikle yakın zamanda önemli diğerleriyle yaşadığı anlaşmazlık veya çatışma gibi durumları öz bildirim yoluyla değerlendirmesini sağlayarak, bilgeliğin daha gerçekçi resmini sunan bir ölçüm aracıdır. Dolayısıyla BMÖ, bilgeliğin performans ve öz-bildirim ölçümlerinin avantajlarını birleştiren bir ölçüm aracıdır.

Sternberg (1998)'e göre bir çatışmaya getirilen çözümün ne ölçüde bilgece olduğu, bağlama uygunluğuna göre belirlenebilir. Olayı çözüme kavuştururken muhatabın bakış açısından durumu değerlendirmeye çabalamak çatışılan kişilerin farklı duygu, düşünce veya beklentilerinden etkilenebilir. Örneğin, kişilerarası ilişkilerde karşılıklı yükümlülükleri gözetmenin ve sosyal ahengi kollamanın daha fazla önemsendiği kültürlerde bilgeliğin hangi bileşenlerinin ön plana çıktığı değişebilir.

Grossmann'ın Bilgece Muhakemesi, bilgeliği bilişsel değişkenler üzerinden tanımlar. Oysa, bilgelik araştırmalarında, bir kuramın diğerine üstünlüğünün değil, bilakis kuramların birbirini tamamlayıcı olduğunun önemi vurgulanmaktadır. İlk olarak, yalnızca duygusal yönle odaklanma veya sadece bilişsel kapasite, bilgece düşünme ve davranma için tek başına yeterli değildir (kapsamlı bir derleme için bkz., Glück ve Westrate, 2022). Örneğin, korku, dehşet veya panik veren bir olay karşısında duyguları etkili düzenlemek kişinin bilişsel kapasitesinden faydalanmasının önünü açmak için gereklidir. İkincisi, Glück ve arkadaşlarının (2022) bilgeliğin psikolojik iyi oluşla ilişkisini incelediği çalışma, bilgeliğin duygusal (*affective*) bileşenlerinin (örn., duygu düzenleme, şefkat, öz-aşkınlık) bilişsel bileşenlerine (örn., açıklık, merak, içsel değerlendirme) kıyasla psikolojik iyi oluşun daha güçlü belirleyicisi olduğunu göstermiştir. Üçüncüsü, kişinin kendine karşı yansız olmasının güçlüğünden hareketle, yakın zamanda önem verilen bir arkadaşla yaşanan çatışma üzerine bilgece düşünmenin, bu çatışma karşısında gelişen duygusal ve bilişsel süreçlerin hangi dinamikte çalıştıkları hakkında daha bilgilendirici olabilir.

Bu tartışmadan hareketle, bu çalışmada, Brienza ve arkadaşlarının (2018) geliştirdiği Bilgece Muhakeme Ölçeğinin özgün maddeleri, Glück ve Bluck (2013; Glück ve ark., 2019)'ün geliştirdiği, bilişsel kaynaklarla beraber duygusal kaynakları da içinde barındıran MORE Yaşam Deneyimi Modeline ait maddelerle zenginleştirilerek sunulmuştur. Böylece daha geniş bir madde havuzu elde edilerek yalnızca bilişsel değil duygusal bileşenleri de içeren bir yapı elde edilmesi amaçlanmıştır. Örneğin, Grossman ve arkadaşlarının bilişsel süreçleri merkeze aldığı BMÖ'nün bileşenlerine ek olarak MORE bilgelik modeline ait “duygusal kavrayış ve duygu düzenleme” ile “karşıdakine empati ve ilgi” faktörleri de ölçekte yerini almıştır.

Bu çalışma kapsamında, daha önce bilgelik ile pozitif ilişkili olduğu bulunan öz aşkınlığın (Aldwin ve ark., 2019), bilişsel esnekliğin (Tiberius, 2008) ve öz-bildirime dayalı bilgelik ölçümünün (Michael ve ark., 2019), negatif ilişkili bulunan narsistik kişilik özellikleri ve sosyal istenirliğin BMÖ'nün yapı geçerliğine kanıt oluşturacak destekleyici yapılar olduğu düşünülmektedir.

Özetle, bu adaptasyon çalışmasının amacı hem bireysel hem de kişilerarası iyi oluş için önemli göstergelerden biri olduğu alanyazında birçok ampirik destekle ortaya konmuş olan BMÖ'nün Türkiye'den bir örneklemde ne ölçüde geçerli ve güvenilir olduğunu sınamaktır. Ölçeğin hem orijinal yapısı hem de araştırmacılar tarafından oluşturulan madde havuzu üzerinden ölçeğin farklı modellerinin yapısal geçerliği incelenmiştir. Böylece salt adaptasyondan ziyade, farklı kuram ve ölçüm maddelerinin avantajlarını birleştiren, kültüre duyarlı bir ölçek yapısının elde edilmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

Çalışma 1

Birinci çalışmada, Bilgece Muhakeme Ölçeğine ait maddelerin tamamı ve MORE Yaşam Deneyimi Modeli çerçevesinde geliştirilmiş Çatışmalara Yönelik Otobiyografik Ölçeğe (*More Autobiographical Scale for (K)Conflicts*; Glück, 2021) ait seçili maddelerin tamamının doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulması amaçlanmıştır. Ardından ölçeğin faktörler halinde düzenlenmesi, bu faktörlerin geçerlik ve güvenilirliklerinin test edilmesi ve faktörlerin çalışma değişkenleriyle ilişkilerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

Katılımcılar

Çalışmaya çoğunluğu üniversite öğrencisi olmak üzere 260'ı kadın (%84.70) 47'si erkek toplamda 307 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcıların yaşları 18 ile 30 arasında değişmektedir (*Ort*: 20.79, *SS*: 2.09).

Veri Toplama Araçları

Öz-Aşkınlık Ölçeği: Ölçek, Reed (1991) tarafından geliştirilmiş olup Türkçe'ye Sarıçam (2015) tarafından öz-aşkınlığı ölçmek için uyarlanmıştır. Ölçekte toplam 15 madde (örn.: "Yaşlandıkça (yıllar geçtikçe) kendimi kabulleniyorum") bulunmaktadır ve ölçek 4'lü Likert tipindedir (1 = Hiç, 4 = Çok). Ölçekten elde edilebilecek skorlar 15 ila 60 arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek skor, yüksek seviyede öz aşkınlığa işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha için .78, McDonald's Omega için .78 bulunmuştur.

Narsistik Kişilik Envanteri: Ölçek, Gentile ve arkadaşları (2013) tarafından geliştirilmiş olup Doğan ve Çolak (2020) tarafından narsistik eğilimi ölçmek amacıyla Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçekte toplam 15 madde (örnek: "İnsanları manipüle etmenin kolay olduğunu düşünürüm.") bulunmaktadır ve ölçek 5'li Likert tipindedir (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum). Ölçekten elde edilebilecek skorlar 13 ila 65 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek skor yüksek narsistik kişilik eğilimine işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha için .80, McDonald's Omega için .79 bulunmuştur.

Sosyal İstenirlik Ölçeği: Ölçek, Akın (2010) tarafından sosyal istenirlik seviyesini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek toplamda 29 maddeden (örnek: "Çok mecbur olsam bile yalan söylemem.") oluşmaktadır. Ölçek öz-aldatma ve izlenim yönetimi olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipindedir (1 = Hiç uygun değil, 5 = Tamamen uygun). Ölçekten elde edilebilecek skorlar 29 ila 145 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek skor yüksek seviyede sosyal istenirliğe işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha için .86, McDonald's Omega için .86 bulunmuştur.

San-Diego Bilgelik Ölçeği: Ölçek, Thomas ve arkadaşları (2019) tarafından bilgeliği ölçmek amacıyla geliştirilmiş olup Türkçe'ye Akkaya (2019) tarafından uyarlanmıştır. Ölçek toplamda 24 madde (örnek: "Başkalarının hislerini anlama konusunda iyiyimdir.") içermektedir. Ölçek 5'li Likert tipindedir (1 = Kesinlikle Katılıyorum, 5 = Kesinlikle Katılmıyorum). Ölçek duygusal düzenleme, sosyal danışmanlık, kararlılık, içgörü, pro-sosyal davranış ve tolerans olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek skorlar 24 ila 120 arasında değişmekte ve ölçekten alınan yüksek skor daha yüksek bilgelığe işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha için .75, McDonald's Omega için .80 bulunmuştur.

Bilişsel Esneklik Ölçeği: Ölçek, Dennis ve Vander Wal (2010) tarafından bilişsel esnekliği ölçmek amacıyla geliştirilmiş olup Türkçe'ye uyarlaması Gülüm ve Dağ (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçekte toplam 20 madde (örnek: “Zor durumlara tepki vermeden önce birçok seçeneği dikkate alırım.”) bulunmaktadır ve ölçek 5’li Likert tipindedir (1 = Kesinlikle Katılmıyorum, 5 = Kesinlikle Katılıyorum). Ölçeğin alternatifler ve kontrol olmak üzere iki alt boyutu bulunmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 20 ila 100 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek seviyede bilişsel esnekliğe işaret etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık kat sayıları Cronbach Alpha için .75, McDonald’s Omega için .85 bulunmuştur.

İşlem

Çalışmada ilk olarak ölçeği geliştiren araştırmacı ile görüşülmüş ve ölçeğin uyarlanması için gerekli izin alınmıştır. Daha sonrasında ilk olarak 21 maddelik orijinal ölçek İngilizce'den Türkçe'ye çeviri için İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümü mezunu üç kişiye gönderilmiştir. Çevirisi yapılan Türkçe maddeler, İngilizceleri ile karşılaştırmak ve ne ölçüde iyi çevrildiği değerlendirmek üzere psikoloji alanında çalışmakta olan üç bağımsız değerlendiriciye gönderilmiştir. Bu değerlendiriciler üç farklı çevirideki maddelerin hepsinin ne ölçüde iyi bir çeviri olduğunu (0 = uygun değil, 1 = geliştirilebilir, 2 = uygun) değerlendirmişlerdir. Sonrasında araştırmacılar ilgili değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak maddelere son halini vermiştir. Ortak çevirinin elde edilmesinin ardından veri toplanmaya başlamadan önce ölçek madde havuzuna Glück ve arkadaşları tarafından, MORE Yaşam Modeli çerçevesinde geliştirilen Çatışmalara Yönelik Otobiyografik Ölçek'te yer alan üç ek faktör ve bazı ilgili maddeler eklenmiştir. Nihayetinde 8 faktör ve 47 maddelik bir ölçek madde havuzu oluşturulmuştur. 47 maddelik havuz ve alt faktörler Ek 2’de sunulmuştur.

Bulgular

Yapı Geçerliliği

Birinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Maddelerin ilgili faktörler altında iyi bir uyum gösterip göstermediğini anlamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Uyum indeksleri ve kabul edilebilir değerler Tablo 1’de gösterilmiştir (Alalwan ve ark., 2019; Han, 2018; Hooper ve ark., 2008; MacCallum ve ark., 1996). Öncelikle ölçeğin çevirisi yapılmış ve ardından 21 maddelik orijinal hali için DFA gerçekleştirilmiştir. DFA sonuçlarına göre, 21 maddelik orijinal modelin istenen uyum değerlerine sahip olmadığı görülmüştür. Orijinal halin uyum değerleri Tablo 2’de sunulmuştur. Daha sonrasında 47 maddelik ve 8 faktörlü model (bkz. Tablo 2. Aşama 1) DFA ile test edilmiş ve χ^2/df ile RMSEA değeri dışında iyi uyum değerlerine sahip olmadığı görülmüştür.

Tablo 1

Uyum İndeksleri ve Kabul Edilebilir Değerler

Uyum indeksleri	Kabul edilebilir değerler
χ^2/df	$0 < \chi^2/df < 3$
AGFI	$0.85 < AGFI < 1.00$
GFI	$0.90 < GFI < 1.00$
NFI	$0.90 < NFI < 1.00$
RFI	$0.90 < RFI < 1.00$
CFI	$0.90 < CFI < 1.00$
IFI	$0.90 < IFI < 1.00$
SRMR	SRMR < .05
RMSEA	$0.05 < RMSEA < 0.08$

Ölçeği sadeleştirmek ve uyum değerlerini yükseltmek amacıyla 47 maddelik model üzerinden faktör yapısında birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Buna göre, öncelikle ölçeğin orijinalinde olmayan ve bu çalışmada ölçeğe eklenen bütün ters maddeler (24, 27, 29, 32, 34, 37, 39, 41 ve 46. maddeler) analizden çıkarılmıştır, çünkü ters maddelerin ilgili oldukları faktörlerle düşük korelasyon katsayısı gösterdikleri ve ölçeğin genel yapısına uygun olmadığı anlaşılmıştır (bkz. Tablo 2).

Tablo 2

Doğrulamalı faktör analizi uyum indeksi sonuçları

Aşamalar	χ^2	df	χ^2 /df	AGFI	GFI	NFI	RFI	CFI	IFI	SRMR	RMSEA
1. 47 maddeli model	2928,294	1006	2,911	,639	,678	,615	,586	,706	,709	,092	,079
2. Ters maddeler çıkarılmış model	1581,156	637	2,482	,736	,773	,739	,712	,824	,824	,067	,070
3. Faktör birleştirme	1012,291	390	2,596	,769	,806	,794	,770	,861	,862	,064	,072
4. ölçeğin son hali	385,096	211	1,825	,871	,901	,881	,857	,942	,942	,049	,0486
5. İkinci Düzey faktör analizi	457,043	220	2,077	,854	,884	,859	,838	,921	,921	,059	,059
6. Orijinal 21 maddeli yapı	548,307	179	3,063	,808	,851	,821	,790	,870	,872	,062	,082

Ters maddelerin çıkarılmasının ardından uyum değerleri yükselmiş olmakla beraber ölçeğin hala istenilen sadelik ve uyum değerlerinde olmadığı görülmüş ve ölçek yapısında yeni düzenlemelere gidilmiştir. Buna göre, öncelikle “karşıdakine ilgi” ve “perspektif alma” faktörleri arasında .96 korelasyon olduğu görülmüş ve aynı faktöre işaret eden maddeler oldukları düşünülerek 36., 43. ve 45. maddeler perspektif alma faktörünün altında analize dahil edilmiştir. Daha sonrasında duygu düzenleme faktörü ve maddeleri (30. ve 42.) hem maddelerin görece düşük korelasyon kat sayısı ile ilgili faktöre yüklenmesi sebebiyle hem de ters maddelerin çıkarılmasından sonra ilgili faktörde yalnızca 2 madde kalması sebebiyle analiz dışı bırakılmıştır. Bu işlemler neticesinde elde edilen uyum değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Bu işlemin ardından, madde 28’in değişimi tanıma faktörüne, madde 31, 18 ve 13’ün ise entelektüel tevazu faktörüne yüklenmemesi sebebiyle bu maddeler de analiz dışı bırakılmıştır. Uyum değerlerinin yükseltilmesi için madde 3 ve 44, madde 19 ve 25, madde 5 ve 20 ile madde 7 ve 17 arasında kovaryans belirlenmiştir. Son olarak ölçeği daha sade bir hale getirmek ve faktörlerdeki madde sayısını olabildiğince eşitlemek amacıyla görece düşük yüklenen madde 23 (“entelektüel tevazu”) ve madde 14 (“uzlaşma arayışı”) ölçekten kaldırılmıştır. Bu işlemlerin sonucunda ölçeğin nihai uyum değerleri elde edilmiştir. İkinci düzey doğrulamalı faktör analizi uyum değerleri de Tablo 2, Aşama 4 kısmında sunulmuştur.

Uyum değerlerine göre χ^2 /df , AGFI, GFI, CFI, IFI, SRMR ve RMSEA değerleri kabul edilebilir aralıklardadır. Ölçeğin birinci düzey faktör analizi son hali uyum değerlerine göre yalnızca NFI ve RFI değerleri kabul edilebilir aralıkta değildir, ancak kabul edilebilir aralığa yakın uyum değerleri elde edilmiştir. Ölçeğin son hali Ek 1’de sunulmuştur.

Ölçeğin faktör yük değerleri Tablo 3’te verilmiş olup birinci düzey doğrulamalı faktör analizinde varyansı en çok dışarıdan bakış faktörü, en az ise entelektüel tevazu faktörü açıklamıştır. Sonuç olarak ölçeğin orijinal faktör yapısının Türkiye örnekleminde uyumlu olduğu ortaya konmuştur. Ancak orijinal yapıda

bulunan bazı maddeler yerine Türkiye örnekleme daha uygun maddeler ölçeğe eklenmiştir. Bunun yanında ölçeğe “duygusal kavrayış” isimli yeni bir alt faktör eklenmiştir.

Tablo 3

Faktör yük değerleri

	Perspektif alma	Entelektüel tevazu	Uzlaşma arayışı	Dışarıdan bakış	Değişimi tanıma	Duygusal kavrayış	Madde Toplam Korelasyonu
M11.	,805						,740**
M38.	,735						,682**
M1.	,692						,648**
M33.	,584						,564**
M47.		,738					,708**
M8.		,710					,688**
M44.		,630					,602**
M3.		,623					,612**
M9.			,748				,627**
M21.			,740				,665**
M19.			,679				,560**
M25.			,659				,551**
M15.				,804			,553**
M10.				,783			,587**
M20.				,781			,541**
M5.				,775			,569**
M7.					,758		,651**
M2.					,713		,657**
M12.					,561		,572**
M17.					,541		,568**
M40.						,671	,457**
M35.						,631	,469**
M26.						,624	,452**
Varyans:	%7,07	%4,56	%8,73	%11,33	%6,78	%5,64	
Toplam varyans:	%44,11						

İkinci Düzey Doğrulayıcı Faktör Analizi

Altı alt faktörün (perspektif alma, değişimi tanıma, entelektüel tevazu, uzlaşma arayışı, dışarıdan bakış ve duygusal kavrayış) bağlı oldukları varsayılan üst düzey yapı (örtük değişken) olan bilgece muhakemeyi ne ölçüde açıkladığını test etmek amacıyla ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Modele ilişkin veriler Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4

İkinci Düzey Faktör Analizi Sonuçları

Faktör	Standart Hata	Faktör yükü	Açıklanan toplam varyans	p
Perspektif alma	,102	0,925	0,840	$p < .001$
Entelektüel tevazu	,091	0,942	0,350	$p < .001$
Uzlaşma arayışı	,099	0,847	0,299	$p < .001$
Dışarıdan bakış	,100	0,547	0,718	$p < .001$
Değişimi tanıma	,098	0,917	0,888	$p < .001$
Duygusal kavrayış	,088	,591	0,855	$p < .001$

Tablo 4’e göre bilgece muhakeme değişkeni perspektif alma, değişimi tanıma, entelektüel tevazu, uzlaşma arayışı, dışarıdan bakış ve duygusal kavrayış faktörleri ile açıklanabilmektedir. Buna göre, bilgece muhakeme örtük yapısını en iyi açıklayan alt faktör değişimi tanıma, en düşük açıklayan ise uzlaşma arayışı alt faktörüdür.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik

Bu çalışmada ölçüt bağımlı geçerlik için Öz Aşkılık Ölçeği (Sarıçam, 2015), Narsistik Kişilik Envanteri-13 (Doğan ve Çolak, 2020), Sosyal İstenirlik Ölçeği (Akın, 2010), San-Diego Bilgelik Ölçeği (Akkaya, 2019) ve Bilişsel Esneklik Envanteri (Gülüm ve Dağ, 2012) kullanılmıştır. BMÖ alt boyutları ve toplam puanları ile ilgili ölçeklerin toplam puanları arasındaki korelasyonlar Tablo 5'te sunulmuştur. BMÖ toplam puanlarının, Öz Aşkılık Ölçeği ($r = .24, p < .01$), Sosyal İstenirlik Ölçeği ($r = .30, p < .01$), San-Diego Bilgelik Ölçeği ($r = .19, p < .01$) ve Bilişsel Esneklik Envanteri ($r = .30, p < .01$) ile pozitif korelasyonda olduğu görülmüştür. Bunun yanında toplam puanların Narsistik Kişilik Envanteri ile ilişkisiz ($r = .05, p > .05$) olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğinin olduğu söylenebilir.

Tablo 5
BMÖ'ye ait alt faktörler ve çalışma değişkenleri arasındaki korelasyonlar

	Ort.	SS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.BMÖ1	14.61	3.64	1											
2.BMÖ2	14.75	3.53	.66**	1										
3.BMÖ3	15.23	3.46	.70**	.64**	1									
4.BMÖ4	15.31	3.80	.62**	.66**	.60**	1								
5.BMÖ5	13.96	4.44	.44**	.43**	.47**	.24**	1							
6.BMÖ6	11.77	2.56	.36**	.36**	.53**	.28**	.36**	1						
7.BMÖ-T	85.63	16.30	.84**	.83**	.86**	.75**	.68**	.59**	1					
8.ÖAÖ	47.81	5.64	.17**	.14*	.22**	.12*	.23**	.20**	.24**	1				
9.NKE	38.58	8.30	-.07	-.02	.05	-.04	.13*	.23**	.05	.17**	1			
10.SİÖ	96.39	13.88	.26**	.26**	.25**	.24**	.22**	.13*	.30**	.43**	.05	1		
11.SBÖ	85.49	9.40	.13*	.15**	.15**	.08	.19**	.17**	.19**	.48**	.33**	.47**	1	
12.BEE	74.31	9.35	.23**	.24**	.24**	.21**	.26**	.18**	.30**	.51**	.20**	.48**	.72**	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, BMÖ1 = Perspektif alma, BMÖ2 = Değişimi tanıma, BMÖ3 =Entelektüel tevazu, BMÖ4 =Uzlaşma arayışı, BMÖ5 =Dışarıdan bakış, BMÖ6 =Duygusal kavrayış, BMÖ-T = Ölçek toplam puanı, ÖAÖ = Öz Aşkılık Ölçeği, NKE = Narsistik Kişilik Envanteri, SİÖ = Sosyal İstenirlik Ölçeği, SBÖ = San-Diego Bilgelik Ölçeği, BEE = Bilişsel Esneklik Envanteri

Güvenilirlik

Tablo 3'te sunulduğu üzere, madde toplam korelasyonları anlamlı düzeyde ve .45 ile .75 arasında değişmektedir. Bu doğrultuda maddelerin ayrıncılığının yeterli düzeyde olduğu düşünülmektedir. Yine Tablo 5'te görüldüğü üzere alt boyutlar arasındaki korelasyonların hepsi anlamlı ve pozitif yöndedir.

Ölçeğin bütünü ve alt boyutları açısından güvenilirlik hesaplamaları için Cronbach Alpha, McDonald's Omega ve iki yarı güvenilirlik analizleri kullanılmıştır. Tablo 6'da belirtildiği üzere analiz sonuçlarına göre güvenilirlik kat sayıları .66 ile .92 arasında değişmektedir. Bu değerlere dayanarak ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir (Goodboy ve Martin, 2020; Uzunsakal ve Yıldız, 2018).

Tablo 6

Güvenilirlik Analizi Sonuçları

Boyutlar	Cronbach Alpha	Omega	İki yarı güvenilirliği
BTÖ-T	.92	.91	.87
Perspektif alma	.80	.80	.75
Değişimi tanıma	.72	.71	.62
Entelektüel tevazu	.75	.76	.72
Uzlaşma arayışı	.81	.81	.83
Dışarıdan bakış	.85	.85	.82
Duygusal kavrayış	.66	.67	.69

Çalışma 2

Bu çalışmanın yazarları tarafından bu çalışmadan sonra yapılan 183 (28 erkek) katılımcılı farklı bir çalışmayla (Mullaoğlu ve ark., 2024; hazırlık aşamasında) ölçeğin güvenilirlik (Cronbach Alpha, .921; McDonald's Omega, 915) ve geçerlik verileri tekrardan incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, birinci ve ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizlerinin uyum değerlerinin istenilen aralıklarda olduğu görülmüştür, $\chi^2/df = 1.274$, $p = .004$; GFI = .905; AGFI = .876, CFI = .979, RMSEA = .036, SRMR = .062.

Mullaoğlu ve arkadaşlarının çalışmasında birinci düzey faktör analizinin toplam varyansın %66'sını açıkladığı ve en yüksek varyansın bu çalışmaya benzer şekilde %14 ile dışarıdan bakış alt faktörü olduğu görülmüştür (perspektif alma, %11; uzlaşma arayışı, %8; değişimi tanıma, %13, entelektüel tevazu, %9; duygusal kavrayış, %11). İkinci düzey faktör analizinde ise açıklanan varyans %30'dur (duygusal kavrayış, %3; entelektüel tevazu, %7; değişimi tanıma, %4; uzlaşma arayışı, %8; dışarıdan bakış, %2; perspektif alma, %6). İki çalışmada da birinci düzey doğrulayıcı faktör analizinin, ikinci düzey doğrulayıcı faktör analizine göre daha fazla varyans açıkladığı anlaşılmıştır. Netice olarak, ölçekten alınan toplam skorun 'bilgece muhakeme' skoru olarak değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

Yine aynı çalışmada (Mullaoğlu ve ark., 2024) ölçeğin Türkçe'ye adapte edilmiş formunun bir diğer bilgelik ölçümü olan Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği (Turgut ve Nazlı, 2021) ile .46 pozitif korelasyona, genel önyargı (Birdir ve ark., 2022) ile negatif yönde .16 korelasyona ve Duygu Düzenleme Ölçeğinin (Eldeleklioğlu ve Eroğlu, 2015) bilişsel yeniden değerlendirme boyutu ile .15 pozitif korelasyona sahip olduğu anlaşılmıştır.

Ölçeğin Puanlanması

Ölçeğin nihai hali toplamda 23 maddeden oluşmaktadır (bkz. Ek 1). 1-4. maddeler perspektif alma, 5-8. maddeler değişimi tanıma, 9-12. maddeler entelektüel tevazu, 13-16. maddeler uzlaşma arayışı, 17-20. maddeler dışarıdan bakış, 21-23. maddeler duygusal kavrayış alt boyutlarını oluşturmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten toplam puan elde edilmektedir. Ölçeğin orijinal 21 maddeli ve 5 faktörlü halinden farklı olarak ölçek 6 faktörden oluşmuştur.

Bu versiyonda orijinal beş faktöre ek olarak duygusal kavrayış faktörü eklenmiştir. Orijinal 21 maddelik ölçeğin 15 maddesi mevcut versiyonda korunmuş, kalan 8 madde ise oluşturulan 47 maddelik ölçek havuzundan elde edilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup alınabilecek en düşük skor 23, alınabilecek en yüksek skor 115'tir. Ölçekten alınan yüksek skor daha yüksek bilgece muhakeme kabiliyetine işaret etmektedir.

Tartışma

Bu araştırmada, Brienza ve arkadaşları (2018) tarafından geliştirilen Bilgece Muhakeme Ölçeğinin (BMÖ; orijinali, "Situating Wise Reasoning Scale") özgün maddeleri, Glück ve Bluck'un (2013; Glück ve ark., 2019) geliştirdiği MORE Yaşam Deneyimi Modeline çerçevesinde geliştirilmiş Çatışmalara Yönelik Otobiyografik Ölçeğine (Glück, 2021) ait maddelerle zenginleştirilerek Türkiye bağlamına özgü bir ölçek ortaya koymaya çalışılmıştır. Ölçeğin nihai halinde, hem daha çok bilişsel süreçlerle ilişkili olan BMÖ'nün orijinal faktörleri hem de MORE bilgelik modeline ait "duygusal kavrayış" faktörü yer almaktadır.

Ölçeğin geçerliliğini incelemek için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış ve orijinal 21 maddelik yapının uyumlu olmadığı belirlenmiştir. Türkiye bağlamına uyum sağlamak amacıyla 47 maddelik havuzdan 23 maddelik yeni bir yapı oluşturulmuş, orijinal faktörler korunarak 6 madde çıkarılıp yerine 8 yeni madde ve "duygusal kavrayış" adlı yeni bir faktör eklenmiştir. Sonuç olarak, ölçek 6 faktörlü ve 23 maddelik uyumlu bir yapıya kavuşmuştur. Böylece, nihai ölçek faktörleri (i) karşdakinin perspektifini alma, (ii) değişimin ve durumun ortaya çıkabileceği birden fazla yolun dikkate alınması, (iii) entelektüel tevazu/bilginin sınırlarının tanınması, (iv) bir uzlaşma/çatışma çözümü aramak ve (v) olaya dışarıdan birinin bakış açısıyla bakma ve (vi) duygusal kavrayış faktörlerinden oluşmaktadır.

Araştırmada ölçüt bağımlı geçerlilik sonuçlarına göre BMÖ'nün öz aşkınlık, sosyal istenirlik, bilgelik ve bilişsel esneklik ile pozitif korelasyona sahip olduğu, narsistik kişilik özellikleriyle ise ilişkisiz olduğu bulunmuştur. Mullaoğlu ve ark. (2024) sonuçlarına göre de ölçek kendine yönelik bilgelik algısı ve bilişsel yeniden değerlendirmeye pozitif, genel önyargıyla ise negatif korelasyona sahiptir. Sonuç olarak hem çalışma 1 hem de çalışma 2 sonuçlarına göre ölçeğin 23 maddelik versiyonunun güvenilir ve geçerli bir yapıya sahip olduğu anlaşılmıştır. Ancak, gelecekte yapılacak çalışmalarda ölçeğin yordama geçerliliği gibi henüz ölçülmemiş geçerlik türlerinin de değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırma sonucu elde edilen ölçeğin güçlü yanı, ölçeğin yalnızca öz bildirim niteliğinde olmadığı, aynı zamanda katılımcıların belirli bir senaryo üzerinden değerlendirme yapmalarına olanak sağlamasıdır. Dolayısıyla, bilgelik değerlendirmesi bir bağlam içinde yapılmaktadır. Alanyazında bilgelik çalışmalarında bağlamın önemi vurgulanmıştır (Glück ve ark., 2019; Santos ve ark., 2017). Böylece, mevcut ölçümde öz bildirim ve performans yöntemlerinin farklı avantajları birleştirilmektedir (Brienza ve ark., 2021; Cambaz ve Ünal, 2024).

Ancak, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Birincisi, ölçeğin yalnızca 18-30 yaş aralığındaki üniversite öğrencileri tarafından yanıtlanmış olmasıdır. Bu durum, ölçeğin diğer yaş gruplarına genellenebilirliğini azaltmaktadır. İkincisi, çalışma Türkiye'nin yalnızca bir kentinde öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirildiğinden, Türkiye'deki farklı kültürel geçmişlerden gelen bireylerden veri toplanamamıştır. Bu sınırlılığın, ölçeğin çeşitli kuramlarla zenginleştirilerek katılımcılara sunulmasıyla azaltılması hedeflenmiştir. Nitekim, Bilgece Muhakeme Ölçeği, orijinal maddeleriyle faktör analizine tabi tutulduğunda uyum değerleri kabul edilen aralıklardan uzaklaşmıştır. MORE Yaşam Deneyimi Modeli'ne ait maddelerle desteklendiğinde ise ölçeğin faktör yapısı güçlenmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında, duyguları kavrama, duygu düzenleme, karşdakine empati ve ilgi gibi duygusal becerileri içine alan bir bilgelik tanımının Türkiye'den bir örneklemede daha geçerli sonuçlar vereceği çıkarımı yapılabilir.

Yine de, bilgelikle yakından ilişkili olabilecek kültürel boyutların (örn., ilişki benlik kurgusu ve ilişkili duygular, eğilimsel-durumsal atıf tarzı; Uskul ve ark., 2023) analize dahil edilmesi, ölçeğin yapısı hakkında daha doğru ve kapsamlı çıkarımlar yapılmasını sağlayacaktır. Örneğin, Uskul ve arkadaşlarının

(2023) bulgularına göre, Türkiye'nin de dahil olduğu çeşitli Akdeniz ülkelerinde yaşayan katılımcılar, Doğu Asyalı ve Batılı topluluklara kıyasla benliklerini daha bağımsız (*independent*) algılamış, daha yüksek düzeyde sosyal iyilik hali bildirmiş ve bilişsel olarak Batılılarla eş düzeyde analitik, Doğulu katılımcılardan ise daha bütüncül (*holistic*) bir düşünme tarzı benimsemişlerdir. Tüm bu kültürel boyutların, katılımcıların bu çalışmada yer alan çatışma durumlarına ilişkin bilgece muhakeme düzeylerini önemli ölçüde etkileyebileceğini düşünüyoruz. Örneğin, sosyal iyilik halinin daha fazla önemsenmesi, bireylerin önemli diğerleriyle yaşadıkları çatışmaları her iki tarafı da tatmin edecek şekilde çözme eğilimlerini etkileyebilir. Dolayısıyla, bilgelik kavramını bireyler arası ve gruplar arası düzeyde ele alırken, toplumun yaş ve kültürel çeşitlilik açısından daha geniş bir kesiminin temsil edilmesi önemlidir (Kross ve Grossmann, 2012). Gelecek çalışmaların, ölçeğin farklı yaş grupları ve Türkiye'deki çeşitli kültürel boyutlar için faktör yapısını yeniden test etmesi önerilmektedir.

Bilgelik karmaşık yapısı dolayısıyla (Brienza ve ark., 2021) derinlenmesine incelenmesi gereken bir kavramdır. Bu çalışmanın üçüncü sınırlılığı, katılımcıların bahsettiği çatışmaların niteliği üzerine bir analiz yapılmamış olmasıdır. Gelecek çalışmalar, özellikle katılımcıların ne tür kişilerarası çatışmalar yaşadıklarına dair ampirik kanıtlar sunmak amacıyla, bilgeliği psikolojik bir bakış açısıyla ele alan nitel ve nicel araştırmalara odaklanabilir. Bu çalışmalar daha yeni ve kapsamlı davranışsal ve öz-bildirim ölçüm yöntemleri ortaya çıkarabilir. Ayrıca gelecek çalışmaların davranışsal ve performans ölçümler gibi farklı ölçüm yöntemlerini de dahil ederek karşılaştırmalı olarak BMÖ'yü incelemesi önemlidir (Cambaz ve Ünal, 2024).

Sonuç olarak, bu çalışmadan elde edilen sonuçlar BMÖ'nün 18-30 yaşları arasındaki üniversite öğrencilerinin bağlama özgü bilgece muhakemelerini ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermiştir. Türkiye'de geliştirilen veya başka bir dilden adapte edilen bilgelik ölçüm araçları sayıca az olduğu için, bu araştırma yeni tartışmalara kapı aralaması yönünden önem taşımaktadır. Ölçeğin İngilizce olarak geliştirilen orijinal versiyonuyla kıyaslandığında, eklenen duygu maddeleriyle ölçeğin yalnızca bilişsel, bir diğer deyişle soğuk bir yapıdan ziyade duygusal boyut içermesi de sağlanmıştır. Türkçe için uyarlanıp ek alt boyut ve maddelerle zenginleştirilen bu ölçeğin, gelecekte hem Türkiye'de yapılacak olan bilgelik çalışmaları için hem de kültürlerarası çalışmalarda bir referans ve kıyaslama aracı olarak fayda sağlaması beklenmektedir.

Kaynaklar

- Akın, A. (2010). İki boyutlu sosyal istenirlik ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin araştırılması. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(3), 771-784.
- Akkaya, A. (2019). *Psikososyal gelişim alanı olarak bilgelik gelişiminin incelenmesi* [Doktora tezi, Kocaeli Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/>
- Alalwan, N., Al-Rahmi, W. M., Alfarraj, O., Alzahrani, A., Yahaya, N. ve Al-Rahmi, A. M. (2019). Integrated three theories to develop a model of factors affecting students' academic performance in higher education. *Ieee Access*, 7, 98725-98742. <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2019.2928142>
- Aldwin, C. M., Igarashi, H. ve Levenson, M. R. (2019). Wisdom as self-transcendence. R. J. Sternberg ve J. Glück (Ed.), *The Cambridge handbook of wisdom* içinde (s. 122-143). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108568272.007>
- Ardelt, M. (2003). Empirical assessment of a Three-Dimensional Wisdom Scale. *Research on Aging*, 25(3), 275-324. <https://doi.org/10.1177/0164027503025003004>
- Asadi, S., Khorshidi, R. ve Glück, J. (2019). Iranian children's knowledge about wisdom. *Cognitive Development*, 52, 100814. <https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2019.100814>

- Bars, M. E. (2018). Sözlü gelenekten elektronik döneme bilgelik dönüşümü: İrkıl Ata'dan Şahin Ağa'ya. *Millî Folklor*, 30(117), 120-130.
- Birdir, E., Sayılan, G., Cingöz-Ulu, B. ve Adams, G. (2022). Ideological orientations and generalized prejudice in Turkey: Adapting the dual process motivational model. *International Journal of Intercultural Relations*, 90, 21-37. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2022.07.006>
- Brienza, J. P., Kung, F. Y. H., ve Chao, M. M. C. (2021). Wise reasoning, intergroup positivity, and attitude polarization across contexts. *Nature Communications*, 12(1), 3313. <https://doi.org/10.1038/s41467-021-23432-1>
- Brienza, J. P., Kung, F. Y. H., Santos, H. C., Bobocel, D. R., ve Grossmann, I. (2018). Wisdom, bias, and balance: Toward a process-sensitive measurement of wisdom-related cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 115(6), 1093–1126. <https://doi.org/10.1037/pspp0000171>
- Cambaz, H. Z. (2023). *Evaluating wisdom with self-report and performance measures and its associations with executive functions* [Yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Cambaz, H. Z. ve Ünal, G. (2024). Comparing self-report and performance measurement of wisdom in Turkish sample: Relations with self-transcendence and cognitive flexibility. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 34(3), 361-372. <https://doi.org/10.1080/10911359.2023.2165589>
- Doğan, U., ve Çolak, T. S. (2020). Narsistik Kişilik Envanteri-13 (NKE-13)'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(26), 4166-4184. <https://doi.org/10.26466/opus.635725>
- Eldeleklioğlu, J., ve Eroğlu, Y. (2015). A Turkish adaptation of the Emotion Regulation Questionnaire. *Journal of Human Sciences*, 12(1), 1157–1168.
- Gentile, B., Miller, J. D., Hoffman, B. J., Reidy, D. E., Zeichner, A., ve Campbell, W. K. (2013). A test of two brief measures of grandiose narcissism: The Narcissistic Personality Inventory–13 and the Narcissistic Personality Inventory-16. *Psychological Assessment*, 25(4), 1120–1136. <https://doi.org/10.1037/a0033192>
- Glück, J. (2019). The development of wisdom during adulthood. R. J. Sternberg ve J. Glück (Ed.), *The Cambridge handbook of wisdom* içinde (s. 323–346). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108568272.016>
- Glück, J. ve Bluck, S. (2013). The MORE Life Experience Model: A theory of the development of personal wisdom. Ferrari, M., ve Weststrate, N. (Ed.) *The scientific study of personal wisdom* içinde (s. 75-97). Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-007-7987-7_4
- Glück, J. ve Weststrate, N. M. (2022). The wisdom researchers and the elephant: An integrative model of wise behavior. *Personality and Social Psychology Review*, 26(4), 342–374. <https://doi.org/10.1177/10888683221094650>
- Glück, J., Bluck, S. ve Weststrate, N. M. (2019). More on the MORE Life Experience Model: What we have learned (So Far). *The Journal of Value Inquiry*, 53(3), 349–370. <https://doi.org/10.1007/s10790-018-9661-x>
- Glück, J., Bluck, S., Baron, J. M. ve McAdams, D. P. (2005). The wisdom of experience: Autobiographical narratives across adulthood. *International Journal of Behavioral Development*, 29(3), 197–208. <https://doi.org/10.1177/01650250444000504>
- Glück, J., Weststrate, N. M. ve Scherpf, A. (2022). Looking beyond linear: a closer examination of the relationship between wisdom and wellbeing. *Journal of Happiness Studies*, 23(7), 3285–3313. <https://doi.org/10.1007/s10902-022-00540-3>
- Glück, J. (2021). More Autobiographical Scale for (K)Conflicts. Yayınlanmamış ölçek, Klagenfurt Üniversitesi, Avusturya.

- Goodboy, A. K. ve Martin, M. M. (2020). Omega over alpha for reliability estimation of unidimensional communication measures. *Annals of the International Communication Association*, 44(4), 422-439. <https://doi.org/10.1080/23808985.2020.1846135>
- Grossmann, I. (2017). Wisdom in context. *Perspectives on Psychological Science*, 12(2), 233–257. <https://doi.org/10.1177/1745691616672066>
- Grossmann, I. ve Kross, E. (2014). Exploring Solomon’s paradox: Self-distancing eliminates the self-other asymmetry in wise reasoning about close relationships in younger and older adults. *Psychological Science*, 25(8), 1571–1580. <https://doi.org/10.1177/0956797614535400>
- Grossmann, I., Gerlach, T. M., ve Denissen, J. J. A. (2016). Wise reasoning in the face of everyday life challenges. *Social Psychological and Personality Science*, 7(7), 611–622. <https://doi.org/10.1177/1948550616652206>
- Gülüm, I. V., ve Dağ, İ. (2012). The Turkish adaptation, validity and reliability study of the repetitive thinking questionnaire and the cognitive flexibility inventory. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 13(3), 216–223.
- Han, B. (2018). Organizational gossip scale: validity and reliability study. *Journal of Turkish Studies*, 13(27), 829-846. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.14374>
- Hooper, D, Coughlan, J ve Mullen, M (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Kross, E. ve Grossmann, I. (2012). Boosting wisdom: Distance from the self enhances wise reasoning, attitudes, and behavior. *Journal of Experimental Psychology: General*, 141(1), 43–48. <https://doi.org/10.1037/a0024158>
- Levenson, M. R., Jennings, P. A., Aldwin, C. M. ve Shiraishi, R. W. (2005). Self-Transcendence: conceptualization and measurement. *The International Journal of Aging and Human Development*, 60(2), 127–143. <https://doi.org/10.2190/xrxm-fyra-7u0x-grc0>
- MacCallum, R. C., Browne, M. W., ve Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1(2), 130–149. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.1.2.130>
- Michael, T., Bangen, K. J., Palmer, B. W., Martin, A. S., Avanzino, J. A., Depp, C. A., Glorioso, D., Daly, R. ve Jeste, D. V. (2019). A new scale for assessing wisdom based on common domains and a neurobiological model: The San Diego Wisdom Scale (SD-WISE). *Journal of Psychiatric Research*, 108, 40–47. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2017.09.005>
- Mullaoglu, F., Kasap., E. Z. ve Cambaz H. Z. (2024). "Middle way orientation" as a new concept and its Relations with other psychological constructs. [Hazırlık Aşamasında]
- Özdemir, N. (2010). Mizah, eleştirel düşünce ve bilgelik: Nasreddin Hoca. *Millî Folklor*, 22(87), 27-40.
- Peetz, J. ve Grossmann, I. (2020). Wise reasoning about the future is associated with adaptive interpersonal feelings after relational challenges. *Social Psychological and Personality Science*, 12(5), 629–637. <https://doi.org/10.1177/1948550620931985>
- Reed, P. G. (1991). Self-transcendence and mental health in oldest-old adults. *Nursing Research*, 40(1), 5–11. <https://doi.org/10.1097/00006199-199101000-00002>
- Santos, H. C., Huynh, A. ve Grossmann, I. (2017). Wisdom in a complex world: A situated account of wise reasoning and its development. *Social and Personality Psychology Compass*, 11(10), Article e12341. <https://doi.org/10.1111/spc3.12341>
- Sarıçam, H. (2015). Öz Aşkınlık Ölçeği Türkçe Formunun psikometrik özellikleri. *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*, 5, 25-34. <https://doi.org/10.17740/eas.soc.2015-V5-3>
- Takahashi, M. ve Bordia, P. (2000). The concept of wisdom: A cross-cultural comparison. *International Journal of Psychology*, 35(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/002075900399475>

- Takayama, M. (2002). *The concept of wisdom and wise people in Japan*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Tokyo Üniversitesi.
- Thomas, M. L., Bangen, K. J., Palmer, B. W., Martin, A. S., Avanzino, J. A., Depp, C. A., Glorioso, D., Daly, R. E. ve Jeste, D. V. (2019). A new scale for assessing wisdom based on common domains and a neurobiological model: The San Diego Wisdom Scale (SD-WISE). *Journal of Psychiatric Research*, 108, 40–47. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2017.09.005>
- Tiberius, V. (2008). Wisdom and flexibility. *The reflective life: Living wisely with our limits* içinde (s. 65-88). Oxford University Press eBooks. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199202867.003.0003>
- Turgut, Ö. ve Nazlı, S., (2021). Kendine Yönelik Bilgelik Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 57, 425-448. <http://dx.doi.org/110.21764/maeuefd.638315>
- Uskul, A. K., Kirchner-Häusler, A., Vignoles, V. L., Rodriguez-Bailón, R., Castillo, V. A., Cross, S. E., Yalçın, M. G., Harb, C., Husnu, S., Ishii, K., Jin, S., Karamaouna, P., Kafetsios, K., Kateri, E., Matamoros-Lima, J., Liu, D., Miniesy, R., Na, J., Özkan, Z., . . . Uchida, Y. (2023). Neither Eastern nor Western: Patterns of independence and interdependence in Mediterranean societies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 125(3), 471–495. <https://doi.org/10.1037/pspa0000342>
- Uzunsakal, E. ve Yıldız, D. (2018). Alan araştırmalarında güvenirlik testlerinin karşılaştırılması ve tarımsal veriler üzerine bir uygulama. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 14-28.
- Weststrate, N. M. ve Glück, J. (2017). Hard-earned wisdom: Exploratory processing of difficult life experience is positively associated with wisdom. *Developmental Psychology*, 53(4), 800–814. <https://doi.org/10.1037/dev0000286>

EKLER

EK 1

Bağlama Özgü Bilgece Muhakeme Ölçeği (BMÖ) Situatd Wise Reasoning Scale (SWIS-TR)

Olay hatırlama bölümü

Son zamanlarda yakın bir arkadaşınızla aranızda geçen en zor durumu düşününüz (örn., anlaşmazlık, tartışma). Bu sizin de içine dahil olduğunuz bir durum olabilir ve tartışmayı siz ya da karşı taraf başlatmış olabilir.

Bir dakikanızı ayırarak bu durumu hatırlamanızı ve olayları gözünüzün önüne getirmeye çalışmanızı istiyoruz. Kimler vardı, neler yaşandı, ne düşündünüz ve nasıl hissettiniz?

Yakın bir arkadaşınızla aranızda geçen bu durumu betimlemeniz için biraz zaman ayırmanızı bekliyoruz. İlerleyen sayfalarda size bu durumla ilgili bazı sorular soracağız. Durumu betimledikten sonra devam edebilirsiniz.

-Olay ilk olarak ne zaman başladı?

- ◆ Bu hafta
- ◆ Son bir ay içinde
- ◆ Son 6 ay içinde
- ◆ Son bir yıl içinde
- ◆ 1 yılı aşkın bir süre önce

-Haftanın hangi günüydü?

- ◆ pazartesi
- ◆ salı
- ◆ çarşamba
- ◆ perşembe
- ◆ cuma
- ◆ cumartesi
- ◆ pazar
- ◆ hatırlamıyorum

-Günün hangi saatiydi?

- ◆ Sabah
- ◆ Öğleden sonra
- ◆ Akşam
- ◆ Hatırlamıyorum

Olay başladığında neredeydiniz?

Olay başladığında ne yapıyordunuz? (1-2 cümleyle özetleyiniz)

-Karşınızdaki kişinin cinsiyeti neydi?

- ◆ kadın
- ◆ erkek
- ◆

Bu olay hakkında düşündüğünüzde zihninizde hangi duygu ve düşünceler beliriyor? (Lütfen 5-10 cümle ile açıklayınız):

Olayı değerlendirme bölümü

Bir önceki bölümde hatırladığımız durum hakkında düşünmeye devam etmenizi ve durum geliştikçe gerçekte ne yaptığınızı hatırlamanızı istiyoruz. Aşağıda sıralanan ifadelerin hiçbiri “iyi” veya “kötü” anlamına gelmemektedir. Sadece insanların zor durumlar karşısında nasıl tepkiler verdiğiyle ilgileniyoruz. Bizim için önemli olan, maddeleri mümkün olduğunca içten ve doğru cevaplamanızdır. Cevaplarınız anonim olarak saklanacaktır. Lütfen olay geliştiğinde aşağıdaki maddelerde yer alan düşüncelere ve davranışlara ne ölçüde sahip olduğunuzu işaretleyiniz.

"Bu durum gerçekleştiği sırada şunu yaptım..." (1- hiç, 5- çok fazla)

Siyahlar orijinal ölçek maddeleri, kırmızılar sonradan eklenenlerdir.

Karşıdakinin perspektifini alma

Kendimi karşıdakinin yerine koydum.

Karşıdakinin bakış açısını anlamak için çaba sarf ettim.

Karşıdakinin benimkinden farklı olabilecek değer ve önceliklerini kabul etmeye çalıştım.

Karşıdakinin neler hissedebileceğini anlamaya çalıştım.

Değişimin ve durumun ortaya çıkabileceği birden fazla yolun dikkate alınması

Durum geliştikçe farklı çözümler aradım.

Durum geliştikçe alternatif çözümler düşündüm.

Durumun birçok farklı sonuca yol açabileceğine inandım.

Durumun birçok farklı şekilde gelişebileceğini düşündüm.

Entelektüel tevazu/Bilginin sınırlarının tanınması

Durum hakkındaki fikrimin yanlış olup olmadığını iki kez kontrol ettim.

Diğer kişinin fikirlerinin doğru olup olmadığını düşündüm.

Yanlış yorumlamış olabileceğimi düşünerek durumu tekrar tekrar gözden geçirdim.

Olaya ilişkin olumsuz hislerimin beni yanıltabileceğini göz önünde bulundurdum.

Uzlaşma/çatışma çözümü arama

Mümkün olmasa bile ikimizi de memnun edebilecek bir çözüm aradım.

Durumu çözüme kavuşturmamızın çok önemli olduğunu düşündüm.

Çatışmanın nasıl çözülebileceğini öngörmeye çalıştım.

Çatışmanın çözümü ikimizin de iyi hissetmesi açısından önemli diye düşündüm.

Olaya dışarıdan birinin bakış açısıyla bakma

Durumu izleyen başka biri olsaydım ne düşünürdüm diye merak ettim.

Çatışmaya dahil olmayan bir kişinin bakış açısından duruma bakmaya çalıştım.

Başkaları bu çatışmayı izliyor olsaydı, ne düşünür ya da hissederdiler diye kendime sordum.

Dışarıdan birinin durum hakkında benimkinden farklı bir görüşe sahip olup olamayacağı konusunda düşündüm.

Duygusal kavrayış

Durum hakkındaki karmaşık hislerim üzerine yoğunlaştım.

Kendi duygularımı anlamaya çalıştım.

Durumla ilgili neden belli başlı duygular hissettiğim üzerine düşündüm.

EK 2

47 Maddelik Madde Havuzu

**Ters maddeler*

***Madde havuzuna sonradan eklenen maddeler kırmızıyla işaretlenmiştir.*

Karşıdakinin perspektifini alma

- 1- Kendimi karşımdakinin yerine koydum.
- 6- Karşımdakiyle ortak olabilecek yönlerimiz üzerinden iletişim kurmaya çalıştım.
- 11- Karşımdakinin bakış açısını anlamak için çaba sarf ettim.
- 16- Bir sonuca varmadan önce karşımdakinin konuyla ilgili görüşlerini almak için zaman ayırdım.
- 22- **Hangi ortak paydada buluşabileceğimizi anlamak için karşımdaki kişiyle iletişime geçmeye çalıştım.****
- 33- **Karşımdakinin benimkinden farklı olabilecek değer ve önceliklerini kabul etmeye çalıştım.**
- 34- ***Olayı ve karşımdakini anlamaya çalışmadan tepkimi çabuk gösterdim.**
- 38- **Karşımdakinin neler hissedebileceğini anlamaya çalıştım.**

Değişimin ve durumun ortaya çıkabileceği birden fazla yolun dikkate alınması

- 2- Durum geliştikçe farklı çözümler aradım.
- 7- Durum geliştikçe alternatif çözümler düşündüm.
- 12- Durumun birçok farklı sonuca yol açabileceğine inandım.
- 17- Durumun birçok farklı şekilde gelişebileceğini düşündüm.
- 28- **Durum istemediğim bir biçimde sonuçlansa dahi bunu kabullenmem gerektiğini düşündüm.**
- 46- ***Birden fazla çözüm olabileceğini düşünmektense tek bir sonuca odaklandım.**

Entelektüel tevazu/Bilginin sınırlarının tanınması

- 3- Durum hakkındaki fikrimin yanlış olup olmadığını iki kez kontrol ettim.
- 8- Diğer kişinin fikirlerinin doğru olup olmadığını düşündüm.
- 13- Fikrimi oluşturmadan önce sıradışı durumların var olup olmadığını araştırdım.
- 18- Erişimim olmayan bazı bilgilerin var olabileceğini düşünerek hareket ettim.
- 23- **Durum hakkında bilmediğim şeylerin var olabileceğini düşünerek hareket ettim.**
- 31- **Durumun benim kontrolüm dışında gelişen önemli boyutları olduğunu düşündüm.**
- 39- ***Duruma ilişkin her şeyi bildiğim için tek haklı kişinin ben olduğunu düşündüm.**
- 41- ***Haklı olduğumu ve diğer detaylarla ilgilenmemem gerektiğini düşündüm.**
- 44- **Olaya ilişkin olumsuz hislerimin beni yanıltabileceğini göz önünde bulundurdum.**
- 47- **Yanlış yorumlamış olabileceğimi düşünerek durumu tekrar tekrar gözden geçirdim.**

Uzlaşma/çatışma çözümü arama

- 4- İkimizin de içine sinen bir yol bulmak için elimden gelenin en iyisini yaptım.
- 9- Mümkün olmasa bile ikimizi de memnun edebilecek bir çözüm aradım.
- 14- Öncelikle durumun çözümünde bir uzlaşmanın mümkün olup olmadığını göz önünde bulundurdum.
- 19- Durumu çözüme kavuşturmamızın çok önemli olduğunu düşündüm.
- 21- Çatışmanın nasıl çözülebileceğini öngörmeye çalıştım.
- 25- **Çatışmanın çözülmesi, ikimizin de iyi hissetmesi açısından önemli diye düşündüm.**
- 29- ***Amacım aramızda bir uzlaşmaya varmaktansa haklı çıkmaktı.**

Olaya dışarıdan birinin bakış açısıyla bakma

- 5- Durumu izleyen başka biri olsaydım ne düşünürdüm diye merak ettim.
10- Çatışmaya dahil olmayan bir kişinin bakış açısından duruma bakmaya çalıştım.
15- Başkaları bu çatışmayı izliyor olsaydı, ne düşünür ya da hissederlerdi diye kendime sordum.
20- Dışarıdan birinin durum hakkında benimkinden farklı bir görüşe sahip olup olamayacağı konusunda düşündüm.
24- * Bu durumda başka bir olsa, benden daha olgun bir şekilde davranamazdı
37- *Dışarıdan bir gözle kesinlikle ben haklıydım.

Karşıdakine empati ve ilgi

- 27- *Karşıdakinin duyguları beni pek ilgilendirmiyordu.
36- Karşıdakinin daha iyi hissetmesi için çabaladım. (Tried to make the other person feel better)
43-Karşıdakinin duygularını incitmemeye çalıştım. (Tried not to hurt the other person's feelings)
45- Karşıdakinin duygularına dikkatimi verdim. (Was attentive to the other person's feelings)

Duygusal kavrayış

- 26- Durum hakkında neden belirli duygular hissettiğim üzerine düşündüm.
35- Durum hakkındaki karmaşık hislerim üzerine yoğunlaştım (Paid attention to my own complicated feelings about the situation)
40- Kendi duygularımı anlamaya çalıştım. (Tried to understand my own feelings)

Duygu düzenleme

- 30- Durum hakkındaki hislerimi nasıl dışavurduğum üzerine dikkatimi verdim.
32- *Hislerime pek hakim olamadığım için aniden duygusal tepki gösterdim.
42- Nasıl hissettiğimi karşıdakine aktarmaya çalıştım.